

Істочниками формування таких рекомендацій являються: найбільш актуальні положення науки криміналістики; положення законодавства України об уголовной ответственности и положения науки уголовного права; положення уголовно-процессуального законодавства України и достижения уголовно-процессуальной науки; правовые позиции, сформулированные Европейским судом по правам человека; практика раскрытия, расследования и судебного преследования уголовных преступлений; научные положения других (неюридических) наук, которые интегрируются криминалистикой и внедряются в правоприменительную практику.

Ключевые слова: уголовное производство, доказательства, сбор, исследование, использование доказательств, судебно-медицинские рекомендации.

DOI: 10.33766/2524-0323.92.176-188

УДК 343.131.2

В. В. Навроцька,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
(м. Львів, Україна)

e-mail: superviranavr@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-3407-7984>

ЗАКРИТИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЯК ГАРАНТІЯ НЕРОЗГОЛОШЕННЯ ОХОРОНЮВАНИХ ЗАКОНОМ ТАЄМНИЦЬ

У статті констатовано, що можливість проведення закритих судових засідань є однією із процесуальних гарантій нерозголошення охоронюваних законом таємниць. Зазначено, що здійснювати розгляд питання про закриті судові засідання слід у кожному випадку, коли для цього виявляються підстави, незалежно від наявності клопотань сторін. Запропоновано доповнити КПК України нормою, яка б передбачала недопустимість розголошення даних закритого судового розгляду, а в КК України, своєю чергою, передбачити відповідальність за порушення такої заборони. Указано, що одним із способів захисту таємниць у сфері кримінальної процесуальної діяльності може бути розділення кримінального провадження стосовно окремих підозрюваних, обвинувачених у частині епізодів злочинної діяльності, коли в них містяться відомості, котрі не підлягають розголошенню. З огляду на це, було запропоновано нову редакцію ч.3 ст. 217 КПК України 2012 р.

Також піддано критиці положення ч.3 ст. 27 КПК України; запропоновано норму, згідно з якою у відкритому судовому засіданні листування та запис переговорів, що містять інформацію суто особистого характеру чи відомості про приватне життя, можуть бути оголошені лише зі згоди осіб, яких вони стосуються. Піддано критиці позицію, згідно з якою розгляд проваджень про застосування примусових заходів медичного характеру завжди має бути відкритим.

Ключові слова: закритий судовий розгляд, відкрите судові засідання, охоронювані законом таємниці, гарантія нерозголошення, захист інформації, гласність.

© Навроцька В. В., 2020

Постановка проблеми. Гласність і відкритість судового провадження є однією із найважливіших засад кримінального провадження. Вона виявляється, передусім, у проведенні відкритих судових засідань.

Питання про суть та межі гласності у сфері кримінального процесу є одним із найбільш складних та дискусійних. Гласність кримінального процесу сприяє охороні прав та законних інтересів осіб у сфері кримінально-процесуальної діяльності, здійснює на осіб відповідний правовий вплив, забезпечує реальну можливість суспільного контролю за діяльністю правоохоронних органів та суду, сприяє формуванню об'єктивної громадської думки. Гласність є істотною перепороною фальсифікації доказів, ущемлення прав учасників процесу, порушення закону в ході досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень. Загальноновизнаним є те, що гласність є одним із найбільш принципових положень кримінального судочинства [1, с. 31-32; 2, с. 135-141; 3, с.106-107; 4, с. 85; 5, с. 168; 6, с. 33-34; 7, с. 209-210; 8, с. 148-150].

Зазначена засада має значну кількість винятків, серед яких вагоме місце мають різноманітні таємниці. Якщо гласність пов'язана з інформуванням суспільства про кримінальну процесуальну діяльність, то таємниця, навпаки, виключає стороннє втручання, оточена закритістю. Недозована гласність здатна заподіяти непоправну шкоду правам та інтересам осіб, державі та суспільству. Надмірна секретність теж може потягнути негативні наслідки: виникнення відчуття всюдозволеності, безкарності та безвідповідальності в посадових осіб органів, що ведуть кримінальний процес, підштовхувати їх до фальсифікації доказів, спотворення істини, стимулювати порушення ними вимог законності, викликати недовіру суспільства. Тому оптимальне поєднання гласності та належне забезпечення охоронюваних законом таємниць у кримінальному процесі (у тому числі й шляхом проведення закритих судових засідань) є дуже важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стверджувати про те, що проблемам забезпечення нерозголошення охоронюваних законом таємниць (яка досягається в тому числі й шляхом прийняття рішення про проведення закритого судового засідання) увага в юридичній літературі не приділялася, було б абсолютно безпідставно. З-поміж дослідників, які аналізували відповідні проблеми, слід виділити, зокрема, О. Бабаєву, В. Борзову, І. Грищока, Н. Дроздович, В. Короля, О. Кудіну, О. Кузьменко, О. Кошову, М. Лабадзе, Л. Наливайко, Л. Лобойка, І. Петрухіна, І. Смолькову, М. Строговича, А. Шушанашвілі. Проте після прийняття КПК України 2012 р. ці питання, на мою думку, належно проаналізовані не були, дослідники не звертали увагу на низку правових прогалин та неузгодженостей у цій сфері.

Формулювання цілей. Метою цієї статті є обґрунтування того, що закритий судовий розгляд виступає гарантією охоронюваних законом таємниць; з'ясування підстав й порядку проведення закритих судових засідань, а також того, чи не суперечить проведення засідань суду в закритому режимі засаді гласності і відкритості судового провадження; оцінка підстав криміналізації розголошення даних закритого судового розгляду шляхом доповнення КК України окремою статтею Особливої частини.

Виклад основного матеріалу. Можливість проведення закритих судових засідань є однією із процесуальних гарантій нерозголошення охоронюваних законом таємниць. Відповідно до загального правила, розгляд кримінальних проваджень у всіх судах є гласним та відкритим (п.20 ч.1 ст. 7, ст. 27 КПК України). Водночас, згідно з ч.2 ст. 27 КПК України, можливе прийняття рішення про здійснення кримінального провадження (під час усього судового розгляду або ж його окремої частини) у закритому судовому засіданні.

Це можливо лише в таких випадках: а) якщо обвинувачений є неповнолітнім; б) при розгляді справ про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та недоторканості; в) за потреби запобігання розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя або обставин, що принижують гідність; г) якщо здійснення провадження у відкритому засіданні суду може призвести до розголошення охоронюваної законом таємниці; д) за необхідності забезпечення безпеки осіб, котрі беруть участь у кримінальному судочинстві [9].

Один із аспектів гласності судового розгляду означає, що на судовому засіданні можуть бути присутні будь-які особи, котрі не беруть участі в кримінальному провадженні та які побажали прийти на його розгляд. Інший із аспектів гласності полягає в тому, що самі учасники процесу та інші особи, присутні на відкритому судовому засіданні, мають право будь-яким способом оприлюднити все, що вони на тому засіданні бачили або ж чули [10, с. 9]. Кожен присутній у залі судового засідання при цьому може робити нотатки, вести стенограму, використовувати портативні аудіозаписувальні прилади (ч.6 ст. 27 КПК України).

Гласний характер судочинства спрямований на забезпечення справедливості судового розгляду. Водночас, це аж ніяк не означає, що відкритий судовий розгляд кримінального провадження допустимий за будь-яких умов. Кримінальне правопорушення (або інше суспільно небезпечне діяння) зачіпає різні сторони як приватного, так і громадського життя. І не завжди доступність для всезагального обговорення інформації, здобутої в кримінально-процесуальному порядку, є благом. Саме тому законодавець встановлює (і абсолютно виправдано) певні обмеження гласності [6, с. 34-35; 7, с. 210-211]. Необхідність обмеження гласності викликана не лише небезпекою необґрунтованого розголошення відомостей про приватне життя, але й інтересами встановлення істини, створення умов для повного та всебічного дослідження всіх фактичних обставин розглядуваного кримінального провадження. Навряд чи відповідає сучасним реаліям твердження М. С. Строговича про те, що в кримінальному процесі «гласність судового розгляду завжди і в всіх випадках є засобом, що сприяє правильності, справедливості судових вироків і ніколи не може бути перепорою до розкриття істини» [11, с. 173]. До прикладу, гласний розгляд у провадженнях, де необхідно досліджувати обставини приватного життя якоїсь людини, може не полегшити, а, навпаки, ускладнити встановлення істини у справі. «Розголошення подібних відомостей зазвичай викликає відчуття сорому, дає привід для пліток, породжує сенсації, що ображають честь і гідність особи, псує репутацію, перешкоджає службовій кар'єрі» [12, с. 22].

Особи, котрі беруть участь у судовому розгляді, побоюючись розголошення відомостей про своє приватне життя (чи приватне життя інших), даючи пока-

зання, можуть замовчувати істотні для провадження обставини, не давати детальних відомостей про відомі їм фактів. Аби не допустити цього, законодавець у ст. 27 КПК України 2012 р. підставою для закритого судового розгляду називає можливість розголошення відомостей про інтимні сторони життя осіб, які беруть участь у справі. Зокрема, у п.2 ч.2 ст. 27 цього Кодексу йдеться про можливість проведення закритого судового засідання в ході розгляду проваджень про діяння проти статевої свободи й статевої недоторканості особи, а в п.3 ч.2 ст. 27 КПК України такий закритий судовий розгляд може бути зумовлений необхідністю запобігання розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, що принижують гідність.

Аби закритий судовий розгляд, з одного боку, не обмежував гласності процесу, та водночас, виступав би гарантією недоторканості охоронюваних законом таємниць, такий розгляд має бути допущений лише на підставі мотивованої ухвали суду. При обґрунтуванні відповідного рішення слід чітко викладати міркування, керуючись якими суд зробив висновок про неможливість розгляду провадження в закритому засіданні. Причому, у такому рішенні суду не можна детально викладати ті обставини, у зв'язку з якими двері залу судового засідання зачиняють [10, с. 40]. Мотивування кожного такого рішення дає можливість перевірити його правильність та обґрунтованість.

При тому правильно здійснювати розгляд питання про закриті судові засідання кожного разу за наявності для цього підстав, незалежно від того, клопотали про це сторони чи ні. Аналогічної думки з цього приводу притримується й О. В. Бабаєва [4, с. 85]

Варто вказати, що двері залу суду (із урахуванням конкретних обставин справи) можуть бути зачинені як на весь процес, так і на період дослідження обставин, пов'язаних із відомостями про інтимні сторони життя осіб, котрі беруть участь у провадженні.

Видається, що в разі закритого судового засідання, суд не може допускати сторонніх осіб, котрі участі у провадженні не беруть. Водночас окремі дослідники радять, аби суд міг дозволяти (із урахуванням мети проведення закритого розгляду) представникам громадськості та близьким сторін, котрі виявляють виправданий та природний інтерес до провадження, усе ж бути присутніми на закритому засіданні суду. Причому, таких осіб слід попереджати про неприпустимість розголошення обставин, досліджуваних при зачинених дверях [10, с. 43; 13, с. 178]. З подібними міркуваннями погодитися не може, адже в такому разі (якщо в закриті судові засідання будуть допущені представники громадськості та/чи близькі для сторін провадження особи), стає незрозумілим те, чим же ж тоді воно відрізняється від відкритого судового засідання? Відповідь на це питання однозначна: нічим! А тому закритим засідання суду є тільки тоді, коли на ньому присутні лише сторони та інші необхідні учасники кримінального судочинства (експерти, свідки, перекладачі, спеціалісти).

У цьому разі (при прийнятті рішення про проведення закритого судового засідання) треба видаляти із зали суду вже допитаних свідків.

Свідок, згідно з ч.1 ст. 65 КПК України, є фізичною особою, котрій відомі (або ж можуть бути відомі) які-небудь обставини, що мають значення для розслідування й вирішення кримінального провадження та яка викликана для давання показань. Відтак, головне завдання свідка – розповісти про відомі йому обставини провадження. Допитаний у судовому засіданні свідок виконав поставлене перед ним законодавцем завдання. Тому його присутність надалі в залі суду виправдана лише тоді, коли в подальшому його потрібно повторно допитати (ч.14 ст. 352 КПК України).

Водночас дослідники звертають увагу на необхідність попередження про НЕПрийнятність розголошення обставин провадження й тих учасників судового розгляду, котрі були присутні на закритому засіданні суду [14, с. 248-249]. Судове засідання в закритому режимі зазвичай проводиться, аби попередити поширення певних відомостей (медичної, нотаріальної, банківської таємниці, таємниці приватного життя, державної таємниці тощо). Аби цього можна було реально досягти, учасникам судового розгляду слід роз'яснити обов'язок (звісно ж, у разі передбачення такого обов'язку на законодавчому рівні – В. Н.) зберігати у таємниці обставини, досліджені в закритому судовому засіданні. Це, окрім усього іншого, дозволить (у разі недотримання даного обов'язку) притягнути особу до відповідальності, оскільки вона може настати лише при попередженні про це суб'єкта.

Із наведеною вище позицією я повністю згодна. Звертає на себе увагу деяка прогалинність українського кримінального процесуального законодавства, яка виявляється в тому, що в судових стадіях процесу захист охоронюваних законом таємниць можливий здебільшого шляхом проведення закритих судових засідань. Належною гарантією їх нерозголошення це, звісно ж, вважати не можна. Подібні прогалини О. Лейба цілком справедливо відносить до дефектів кримінального процесуального законодавства [15, с. 59-63]. Саме тому слід доповнити КПК України положенням, яке б передбачало неприпустимість розголошення даних закритого судового розгляду, а у КК України – передбачити відповідальність за порушення зазначеної заборони.

З огляду на вищезазначене, існує необхідність доповнення ч.4 ст. 27 КПК України нормою такого змісту:

«Суд попереджає учасників судового розгляду про неприпустимість розголошення даних закритого судового засідання та про відповідальність за порушення вказаної заборони».

До того ж, потрібно доповнити КК України новою статтею наступного змісту: *Стаття 387-1. Розголошення даних закритого судового засідання.*

«Розголошення даних закритого судового засідання особою, попередженою у встановленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі відомості, - карається...».

Потрібно також звернути увагу й на те, що чим ширшим є коло осіб, котрі володіють відомостями, що становлять, до прикладу, таємницю приватного життя, тим більшим є ризик їх розголошення та, відповідно, заподіяння шкоди охоронюваним законом інтересам (у даному випадку – інтересам осіб стосовно нерозголошення обставин приватного життя). Коли в матеріалах кримінального провадження містяться відомості, які становлять будь-яку іншу охоронювану законом таємницю (державну, банківську, комерційну тощо), – ситуація складається аналогічна.

За такої ситуації (у разі здійснення розслідування в загальному режимі без роз'єднання матеріалів кримінального провадження), по суті, відбувається розголошення відомостей, котрі становлять охоронювану законом таємницю, адже із матеріалами досудового розслідування у такому разі мають право ознайомлюватися також і ті учасники процесу, котрим раніше відповідні відомості не були відомі та й зараз (у рамках розслідуваного кримінального провадження) така інформація їм не потрібна і жодним чином не допоможе у відстоюванні власних прав та інтересів. А тому постає питання про доцільність інформування про конфіденційні відомості осіб, які із самого початку ними не володіли. Для мене відповідь однозначна: цього робити не варто.

Одним із можливих способів захисту в кримінальному провадженні охоронюваних законом таємниць щодо окремих співучасників-підозрюваних/обвинувачених у частині епізодів злочинної діяльності тоді, коли в них містяться відомості, які не підлягають розголошенню й за умови, що такі відомості жодним чином не стосуються їхніх інтересів.

Із урахуванням вищезазначеного, варто доповнити ч.3 ст. 271 КПК України (де йдеться про можливість виділення кримінальних проваджень) таким положенням:

«Виділення кримінальних проваджень щодо окремих підозрюваних / обвинувачених можливе з міркуваннями захисту відомостей, що становлять охоронювану законом таємницю».

Важливим (та пов'язаним із правилом про закрите судове засідання) є питання про оголошення в залі суду листування, телефонних та інших переговорів, дослідження фотографій, відео- чи аудіо-записів, матеріалів кінозйомки, які носять особистий характер. Згідно з положеннями ч.3 ст. 27 КПК України, особисті записи, зміст особистих телефонних розмов, телеграфних й інших повідомлень можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні за умови, що слідчий суддя, суд не прийме рішення про їхнє дослідження в закритому судовому засіданні.

Це питання треба регламентувати більш жорстко та передбачити, що у відкритому судовому засіданні листування та запис переговорів, які містять інформацію суто особистісного характеру або відомості про приватне життя, можуть бути оголошені лише зі згоди осіб, котрих вони стосуються.

Згода автора кореспонденції (та її адресата) має бути виражена (у письмовому вигляді чи усно) у стверджувальній формі, без жодних умов. Згода (як, зрештою, і заперечення, якщо воно надійшло) має бути зафіксована в журналі судового засідання.

Згоду потрібно одержати на оголошення не тільки всього матеріалу (запису телефонних та інших переговорів, телефонних, поштових та інших повідомлень, фотознімків, аудіо чи відеозапису, особистого листування), а й окремих його частин (звісно, якщо вони мають доказове значення). Відсутність такої згоди є перешкодою для оголошення та дослідження матеріалу у відкритому судовому засіданні.

Ці правила не повинні поширюватися на ситуації, коли зазначені матеріали виступають винятково як речовий доказ, при дослідженні якого не потрібне вивчення документа (наприклад, для уточнення дати відправлення чи надходження

листа на пошту, часу виготовлення документа, встановлення адреси відправника, для дослідження зразка підпису тощо).

Важливим елементом засади гласності та відкритості кримінального провадження (ч.7 с. 27 КПК України) є також публічне проголошення рішення суду у всіх випадках. Варто звернути увагу на новелу вітчизняного КПК, відповідно до якої якщо судовий розгляд відбувався в закритому судовому засіданні, рішення суду проголошується прилюдно із пропуском інформації, задля дослідження якої і було проведене закрите судове засідання та яка на момент проголошення рішення суду підлягає подальшому захисту від розголошення. Цю норму треба тільки вітати! Її запровадження має два позитивні моменти, позаяк вона: а) не виключає можливості ознайомлення публіки про суть та результати розгляду справи; б) сприятиме збереженню охоронюваних законом таємниць, котрі були досліджені в закритому судовому засіданні. Отже, аналізована норма дозволяє оптимально поєднати і публічні, і приватні інтереси.

При цьому, як слушно зауважує Л. Лобойко, відповідне рішення суду повинне бути сформульоване таким чином, аби забезпечити баланс мети обізнаності громадськості про судові засідання і рішення, ухвалені за його результатами і мети завдати шкоди тим суспільним цінностям, що стали підставою для проведення закритого судового засідання [5, с. 172].

Варто критично оцінити пропозицію, згідно з якою доцільно було б передбачити варіанти оголошення вироків (та, вочевидь, інших судових рішень – В. Н.) у закритому судовому засіданні з їх подальшим депонуванням у доступному для зацікавлених осіб місці. При тому згадуваний дослідник посилається на традицію, яка склалася у державах-членах Ради Європи використовувати інші, окрім прочитання вголос, засоби для оголошення судових рішень (до прикладу, депонування судових рішень у канцелярії, доступній для всіх) [16]. Л. М. Лобойко поділяє таку позицію, вважаючи, що публічне проголошення судового рішення (із урахуванням міжнародних стандартів, зокрема й прецедентної практики Європейського суду з прав людини) не слід тлумачити дуже вузько – як зачитування суддею-головуючим тексту прийнятого рішення. Стразбурзький суд не вимагає, аби рішення, винесене на кінцевій стадії судового розгляду було зачитано вголос. Зокрема, як вказує дослідник, у рішенні по справі «Кемпбелл та Фелл проти Сполученого Королівства», зазначений орган констатував відсутність порушень положень Європейської конвенції про захист прав людини в ситуації, коли суд, не проголошуючи вирок на відкритому судовому засіданні, вручив його копію сторонам і опублікував в офіційному збірнику, доступному для широкого загалу [5, с. 172].

На мою думку, вищезгаданий підхід до вирішення проблем охорони захищених законом таємниць не забезпечить ані приватний, ані публічний інтерес, адже проголошений при зачинених дверях вирок (так само, як і будь-яке інше рішення суду) жодним чином не виконує свого соціального призначення. Якраз навпаки, рішення, проголошене публічно, сприяє підтриманню та відновленню правопорядку й законності, є запорукою й однією із гарантій винесення правосудних рішень, сприяє формуванню правової свідомості.

Потрібно зупинитися і на такій категорії кримінальних проваджень, як провадження по застосуванню примусових заходів медичного характеру. Відповідно

до ч.1 ст. 512 КПК України, судовий розгляд таких проваджень здійснюється суддею одноособово за участю прокурора та обов'язкової участі особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру (а також, відповідно до загальних правил КПК України, за участю її законного представника та захисника).

Колись В. В. Король радив викласти відповідну статтю (чинного на той час КПК України 1960 р.) так, аби розгляд проваджень в усіх судах першої, апеляційної та касаційної інстанції про застосування примусових заходів медичного характеру був відкритим. На думку цього вченого, необхідність гласності в цій категорії проваджень зумовлена, передусім, тим, що ці справи стосуються психічно хворих осіб, котрі у зв'язку з цим потребують посиленого захисту. Тут гласність судового процесу буде виступати (поряд з іншими) додатковою гарантією їх свобод, прав та законних інтересів у сфері кримінального судочинства [17, с. 123].

Я із такою пропозицією погодитися не можу. Брати її на озброєння» зараз не варто. Передусім, запропонований підхід іде в розріз із положенням п.4 ч.2 ст. 27 КПК України 2012 р. До того ж, згідно зі ст. 6 закону України «Про психіатричну допомогу» [18], відомості про стан психічного здоров'я є лікарською таємницею. На мій погляд, з метою захисту охоронюваної законом таємниці, у цьому випадку треба проводити закриті судові засідання.

У разі вчинення кількома особами одного забороненого КК України діяння, суд має право водночас розглянути питання про винуватість одних осіб і винести рішення про застосування примусових заходів медичного характеру стосовно інших (які вчинили дане діяння в стані неосудності чи захворіли після вчинення забороненого КК України діяння на душевну хворобу). У цьому випадку судовий розгляд теж повинен бути закритим.

Насамкінець, хотіла б зазначити, що обсяг публікації, на жаль, не дозволяє проаналізувати всі можливі гарантії нерозголошення охоронюваних закон таємниць (сказане стосується, зокрема, можливості встановлення на законодавчому рівні нових різновидів свідоцького імунітету). Однак ці питання цілком можуть бути предметом подальших досліджень.

Висновки. Отож, вищенаведене дає підстави для наступних висновків:

1) проведення закритих судових засідань є однією із процесуальних гарантій нерозголошення охоронюваних законом таємниць у кримінальному процесі;

2) щоб закритий судовий розгляд не обмежував гласність судочинства та водночас був гарантією нерозголошення охоронюваних законом таємниць, його слід допускати тільки на основі мотивованої ухвали суду;

3) у рішенні суду про проведення закритого судового засідання не можуть бути детально викладені обставини, у зв'язку з якими зачиняють двері залу судового засідання;

4) розгляд питання про закриті судові засідання слід здійснювати в кожному випадку виявлення для того підстав, незалежно від наявності клопотань сторін про це;

5) двері залу суду із урахуванням конкретних обставин провадження можуть бути зачинені й не на весь процес, а тільки на час дослідження охоронюваних законом таємниць;

б) прогалиною вітчизняного кримінального процесуального законодавства є те, що в судових стадіях процесу захист інформації щодо охоронюваних законом таємниць можливий тільки шляхом проведення закритих судових засідань. Звісно ж, це не можна вважати належною гарантією їх нерозголошення;

7) запропоновано доповнити КПК України нормою, яка б передбачала неприпустимість розголошення даних закритого судового розгляду, а в КК України, своєю чергою, передбачити відповідальність за порушення цієї заборони:

а) з огляду на це, варто доповнити ч.4 ст. 27 КПК України таким положенням: *«Суд попереджає учасників закритого судового засідання про неприпустимість розголошення даних такого засідання та про відповідальність за порушення зазначеної заборони»;*

б) до того ж, потрібно доповнити КК України новою статтею такого змісту:

«Стаття 387-1. Розголошення даних закритого судового засідання.

Розголошення даних закритого судового засідання особою, попередженою у встановленому законом порядку про обов'язок нерозголошення цих даних, - карається...».

8) розділення кримінального провадження стосовно окремих обвинувачених у частині епізодів злочинної діяльності, коли в них містяться відомості, що не підлягають розголошенню, може бути одним із способів захисту таємниці у сфері кримінальної процесуальної діяльності.

Із урахуванням зазначеного, варто доповнити ч.3 ст. 217 КПК України 2012 р. (де йдеться про можливість виділення кримінальних проваджень) таким положенням:

«Виділення кримінальних проваджень щодо окремих підозрюваних/обвинувачених можливе з міркуваннями захисту відомостей, що становлять охоронювану законом таємницю»;

9) запропоновано передбачити на законодавчому рівні, що у відкритому судовому засіданні листування та запис переговорів, котрі містять інформацію суто особистісного характеру чи відомості про приватне життя, можуть бути оголошені лише зі згоди осіб, яких вони стосуються. У протилежному разі оголошення подібної інформації здійснюється в закритому судовому засіданні;

10) звернуто увагу на новелу вітчизняного КПК (ч.7 ст. 27 цього Кодексу), відповідно до якої, якщо судовий розгляд відбувався в закритому судовому засіданні, судові рішення проголошуються прилюдно з пропуском інформації, задля дослідження якої проводилося закриті судові засідання і яка на момент проголошення рішення суду підлягає подальшому захисту від розголошення.

Зазначено, що запровадження цієї норми має два позитивні моменти: а) вона не виключає можливості ознайомлення публіки зі змістом (суттю) та результатами провадження, б) сприяє збереженню охоронюваних законом таємниць, котрі були предметом дослідження в закритому судовому засіданні.

Використані джерела:

1. Кузьменко О. Т., Дроздович Н. Л. Принцип гласності кримінального судочинства і формування довіри громадян до суду. *Вісник Верховного Суду України*. 2015. №10 (182). С. 31-36.

2. Навроцька В. В. Суд над Ісусом Христом з позицій древньоїюдейського та сучасного кримінального права й процесу. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2016. 224 с.
3. Грицюк І. В., Лабадзе М. В. Гласність та відкритість судового провадження як передумови законного та справедливого кримінального судочинства України. *Правова держава*. 2018. № 29. С. 106-111.
4. Бабаєва О. В. Підготовче провадження в системі стадій кримінального процесу України : дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 282 с.
5. Лобойко Л. Право на відкрите судове засідання у контексті міжнародних стандартів. *Слово національної школи суддів України*. 2013. № 1(2). С. 168-173.
6. Кудіна О. Транспарентність влади в Україні: проблеми становлення та чинники забезпечення. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2013. Вип. 23 (4). С. 33-38.
7. Кошова О. Транспарентність сучасної судової влади. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2015. № 1-2. С.209-216. (дата звернення: 04.12.2020)
8. Наливайко Л., Чепік-Трегубенко О. Транспарентність публічної влади: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Право України*. 2015. № 6. С. 148-156.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04. 2012 р. № 4652-VI. URL : [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17). (дата звернення: 04.12.2020)
10. Шушанашвілі А. А. Гласность в советском уголовном процессе. Тбилиси : Менциереба, 1969. 105 с.
11. Строгович М. С. Материальная истина и судебные доказательства в советском уголовном процессе. Москва : Изд-во Академии наук СССР 1955. 384 с.
12. Петрухин И. Л. Личные тайны (человек и власть). Москва : Институт государства и права Российской Академии наук, 1998. 232с.
13. Стецовский Ю. И. Судебная власть. Москва : Дело, 1999. 399с.
14. Смолькова И. В. Проблемы охраняемой законом тайны в уголовном процессе: дисс. ...д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Иркутская государственная экономическая академия. Иркутск, 1998. 404с.
15. ЛейбаО. Дефекти кримінального-процесуального законодавства та засоби їх подолання : монографія. Харків: ЮРАЙТ, 2018. 216 с.
16. Бозров В. Гласность и тайна в уголовном судопроизводстве. URL : [https:// www.lawmix.ru/comm/5419](https://www.lawmix.ru/comm/5419). (дата звернення: 04.12.2020)
17. Король В. В. Засада гласності та її обмеження в кримінальному судочинстві України : дис. ...к.ю.н.:12.00.09 / Львівський національний університет ім. Івана Франка. Львів, 2002.
18. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1489-III. URL : [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14/print](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14/print). (дата звернення: 04.12.2020)

References:

1. Kuz'menko, O. T., Drozdovych, N. L. (2015) Pryntsyp hlasnosti kryminal'noho sudochynstva i formuvannya doviry hromadyan do sudu. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy - Bulletin of the Supreme Court of Ukraine*, 10 (182), 31-36. [in Ukrainian].
2. Navrots'ka, V. V. (2016) Sud nad Isusom Khrystom z pozytsiy drevn'oiudeys'koho ta suchasnoho kryminal'noho prava u protsesu. Kyiv : Vydavnychy dim «ArtEK». [in Ukrainian].
3. Hrytsyuk, I. V., Labadze, M. V. (2018) Hlasnist' ta vidkrytist' sudovoho provadzheniya yak peredumovy zakonnoho ta spravedlyvoho kryminal'noho sudochynstva Ukrainy. *Pravova derzhava - Constitutional state*, 29, 106-111. [in Ukrainian].

4. Babayeva, O. V. (2019) Pidhotovche provadzhennya v systeme stadiy kriminal'noho protsessu Ukrainy. *Candidate's thesis*. [in Ukrainian].
5. Loboyko, L. (2013) Pravo na vidkryte sudove zasidannya u konteksti mizhnarodnykh standartiv. *Slovo natsional'noyi shkoly suddiv Ukrainy - Word of the National School of Judges of Ukraine*, 6, 168-173. [in Ukrainian].
6. Kudina, O. (2013) Transparentnist' vlady v Ukraini: problemy stanovlennya ta chynnyky zabezpechennya. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu - Bulletin of Dnipropetrovsk University*, 23(4), 33-38. [in Ukrainian].
7. Koshova, O. (2015) Transparentnist' suchasnoyi sudovoyi vlady. *Filosofski ta meto dolohichni problemy prava - Philosophical and methodological problems of law*, 1-2, 209-216. [in Ukrainian].
8. Nalyvayko L., Chepik-Trehubenko, O. (2015) Transparentnist' publichnoyi vlady: vitchyznyany i zarubizhnyy dosvid. *Pravo Ukrainy - Law of Ukraine*, 6, 148-156. [in Ukrainian].
9. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04. 2012 r. №4652-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. [in Ukrainian].
10. Shushanashvilli, A. A. (1969) Glasnost' v sovetskom ugolovnom protsesse. Tbilisi : Mentsiyereba. [in Russian].
11. Strogovich, M. S. (1955) Material'naya istina i sudebnyye dokazatel'stva v sovetskom ugolovnom protsesse. Moskva : Izd-vo Akademii nauk SSSR. [in Russian].
12. Petrukhin, I. L. (1998) Lichnyye tayny (chelovek i vlast'). Moskva : Institut gosudarstva i prava Rossiyskoy Akademii nauk. [in Russian].
13. Stetsovskiy, YU. I. (1999) Sudebnaya vlast'. Moskva : Delo. [in Russian].
14. Smol'kova, I. V. (1998) Problemy okhranyayemoy zakonom tayny v ugolovnom protsesse. *Doctor's thesis*. [in Russian].
15. Leyba, O. (2018) Defekty kryminal'noho-protsesual'noho zakonodavstva ta zasoby yikh podolannya: Kharkiv. [in Ukrainian].
16. Bozrov, V. Glasnost' i tayna v ugolovnom sudoproizvodstve. N. d. N. p. URL : <https://www.lawmix.ru/comm/5419>. [in Russian].
17. Korol', V. V. Zasada hlasnosti ta yiyi obmezheniya v kryminal'nomu sudochynstvi Ukrainy. N. d. *Candidat's thesis*. [in Ukrainian].
18. Pro psykhiatrychnu dopomohu: Zakon Ukrainy vid 22 lyutoho 2000 roku № 1489-III. (2000) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14/print>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 05.12.2020

Навроцкая В. В.,

кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин
Львовского государственного университета внутренних дел
(г. Львов, Украина)

ЗАКРЫТОЕ СУДЕБНОЕ РАЗБИРАТЕЛЬСТВО КАК ГАРАНТИЯ НЕРАЗГЛАШЕНИЯ ОХРАНЯЕМЫХ ЗАКОНОМ ТАЙН

В статье констатируется, что возможность проведения закрытых судебных заседаний является одной из процессуальных гарантий неразглашения охраняемых законом тайн. Отмечено, что осуществлять рассмотрение вопроса о закрытом судебном заседании следует в каждом случае при наличии оснований для этого, независимо от ходатайств сто-

рон. Предложено дополнить УПК Украины нормой, предусматривающей недопустимость разглашения данных закрытого судебного разбирательства, а в УК Украины, в свою очередь, предусмотреть ответственность за нарушение такого запрета. Указано, что одним из способов защиты тайны в сфере уголовной процессуальной деятельности может быть разделение уголовного производства в отношении отдельных подозреваемых, обвиняемых в части эпизодов преступной деятельности, когда в них содержатся сведения, не подлежащие разглашению. Учитывая это, была предложена новая редакция положения ч.3 ст. 217 УПК Украины 2012 г.

Также подвергнуто критике положение ч.3 ст. 27 УПК Украины; предложено предусмотреть, что в открытом судебном заседании переписка и запись переговоров, содержащих информацию сутобо личностного характера или сведения о частной жизни, могут быть объявлены только с согласия лиц, их касающихся. Подвергнуто критике позицию, согласно которой рассмотрение дел о применении принудительных мер медицинского характера всегда должно быть открытым.

Ключевые слова: закрытое судебное разбирательство, открытое судебное заседание, охраняемые законом тайны, гарантия неразглашения, защита информации, гласность.

Navrotska V.,
Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the
Department of criminal-law disciplines
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)

CLOSED TRIAL AS A GUARANTEE OF SECRETS PROTECTED BY LAW NON-DISCLOSURE

It is pointed out that the possibility of holding closed court hearings is one of the procedural guarantees of secrets protected by law non-disclosure in criminal proceedings.

It is noted that the issue of a closed court hearing should be considered in every case when the grounds for this are identified, regardless of the parties' request.

The article draws attention to a gap in the native criminal procedural legislation, which is manifested in the protection of information on secrets protected by law within the judicial stages of criminal proceedings only by holding a closed court hearing (it's improper guarantee of non-disclosure). Therefore, to supplement the CPC of Ukraine with a norm that would settle the inadmissibility of closed trial data disclosure as well as to settle the liability for violation of such a ban in the CC of Ukraine is suggested.

It is also argued that division of criminal proceedings against individual defendants into the episodes of criminal activity, when they contain information that is not subject to disclosure is one of the ways of protecting secrets in criminal proceedings. That's why a new introduction of the provision of Part 3 of Article 217 of the CPC of Ukraine, 2012 was suggested.

The author criticizes the provision of Part 3 of Article 27 of the CPC of Ukraine; it is suggested that letters and records of conversations containing just personal or private information may be announced in open court hearing with the consent of concerned persons only. Lack of consent is an obstacle to announcing and examining of this material in open court hearing.

The opinion that court hearing on compulsory measures of medical character allocation should always be open is criticized as well. It is stated that such an approach contradicts both the provisions of Clause 4 Part 2 of Article 27 of the CPC of Ukraine and Article 6 of the Law of

Ukraine "On Psychiatric Care". Therefore, closed court hearing should be held in these cases in order to protect secrets protected by law.

Keywords: closed trial, opened trial, secrets protected by law, guarantee of non-disclosure, protection of information, publicity.

DOI: 10.33766/2524-0323.92.188-199

УДК 343.121.4/341.645.5

І. О. Сухачова,

кандидат юридичних наук,
здобувач Національної академії внутрішніх справ
(м. Київ, Україна)

e-mail: nataliholodenko@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0002-5844-2229>

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ДОКАЗУВАННЯ ПРОКУРОРОМ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Стаття присвячена дослідженню сучасних концепцій кримінального процесуального доказування та їх впливу на реалізацію прокурором функції обвинувачення при доказуванні кримінального правопорушення на досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

У статті встановлено, що на сьогодні в теорії кримінального процесу виокремлюють п'ять сучасних концепцій кримінального процесуального доказування, які можна виділити, зважаючи на його змістовно-функціональне розуміння: пізнавальна; діяльнісна; концепція судових доказів; комплексна; системна.

Автором подано визначення поняття кримінального процесуального доказування прокурора на досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, а також характеристика його елементів.

Ключові слова: прокурор, функція обвинувачення, кримінальне процесуальне доказування, досудове розслідування.

Постановка проблеми. Реалізація завдань кримінального провадження залежить, передусім, від доказування фактів та обставин, що становлять предмет доказування в конкретному кримінальному провадженні, у тому числі щодо корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Ефективність доказування таких фактів й обставин на досудовому розслідуванні залежить від повноти реалізації прокурором функції обвинувачення на цій стадії кримінального процесу, як уповноваженої посадової особи, що здійснює, відповідно до ст. 36 КПК України, прокурорський нагляд за досудовим розслідуванням у формі процесуального керівництва. Водночас результати аналізу матеріалів практики розслідування корупційних злочинів